

6102 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNU UYARINCA SİGORTA ETTİRENİN SÖZLEŞME YAPILMASINDA BEYAN YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Yrd. Doç. Dr. İrem ARAL ELDELEKLİOĞLU*

ÖZET

Sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi kurulurken beyan yükümlülüğü bulunmaktadır. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile sigorta ettirenin sözleşmenin kuruluşundaki beyan yükümlülüğüne ilişkin olarak önemli değişiklikler yapılmış ve yeni düzenlemeler getirilmiştir. Sigorta ettirenin bu beyan yükümlülüğü 6102 sayılı TTK'ın 1435 ila 1443 hükümleri arasında düzenlenmektedir. Çalışmada, uygulamada bu yükümlülüğe ilişkin sıklıkla yaşanan sorunların giderilmesinde çok yararlı olacağına inanılan bu olumlu ve yeni düzenlemeler değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: 6102 sayılı TTK, sigorta sözleşmesi, sözleşmenin kuruluşundaki beyan yükümlülüğü.

ABSTRACT

The policy owner has a declaration obligation during the period of the formation of the insurance contract. Important changes have been made and new provisions have been brought related to the scope of the declaration obligation of the policy owner within TCC no:6102. This obligation of the policy owner has been arranged between the provisions 1435 – 1443. Within this article, the latest positive provisions which are believed to be very effective and useful while overcoming the frequently experienced problems related to this obligation are being reviewed.

Keywords: TCC no:6102, insurance contract, declaration obligation during the period of the formation of the insurance contract.

Sigorta sözleşmeleri taraflar arasında devamlı edimler meydana getiren sözleşmeler olduğundan sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi akdederken elde etmeyi amaçladığı yararları ulaşabilmesi bazı edimleri yerine getirmesine bağlıdır. Sigorta ettirenin sözleşme yapılmasında beyan yükümlülüğü bu edimlerden biri olup, 6102 sayılı TTK'nın Sigorta Hukuku başlıklı 6. kitabının, "Genel Hükümler" başlıklı birinci kısmında, "Tarafların Borç ve Yükümlülükleri" başlığı altında 1435 ila 1443 hükümleri arasında düzenlenmektedir.

6762 sayılı TTK' da kara sigortaları için mal sigortası faslında 1290. maddede, deniz sigortaları için denizcilik rizikolarına karşı sigortalar faslında 1363-1370. maddelerinde düzenlenen sözleşme öncesi beyan yükümlülüğü, 6102 sayılı TTK'da hem kara hem deniz sigortaları için farklılık gözetilmeksizin düzenlenmiştir. TTK m.1435

^H Hakem denetiminden geçmiştir.

* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

ila 1443 maddelerinde düzenlenen sözleşmenin yapılmasında beyan yükümlülüğüne ilişkin hükümler “genel hüküm” niteliğinde olup tüm sigorta türlerinde uygulanacağından 6762 sayılı TTK’ da mal sigortalarında bu yükümlülüğe ilişkin olan TTK.m.1290 hükmünün can sigortalarına uygulanabilirliği hakkındaki tartışma son bulacaktır.

6762 sayılı TTK’ da kara sigortaları alanında sözleşme öncesi beyan yükümlülüğünün içeriği, yöntemleri ve yaptırımına ilişkin esaslar tek bir maddede (1290) düzenlenmesi beraberinde 3 kişilerin beyan yükümlülüğü, beyanın ifa zamanı, ihlalin yaptırımı gibi konularda sorunlar getirmektedir. Buna karşılık deniz sigortalarında belirtilen bu hususlar daha geniş olarak ele alınmıştır. 1290 nisbi emredici, 1363 vd. mutlak emredicidir.

6102 sayılı TTK’ nın bu yükümlülüğü düzenleme tarzı TTK.m.1290 hükmüne nazaran esaslı değişiklikler içermekte olup, TTK.m.1363 vd. hükümlerine paralellik arz etmektedir. “Koruyucu Hükümler” başlıklı 1452. maddenin 3. fıkrası uyarınca, TTK.m.1435 ila 1443 hükümleri nisbi emredici nitelikte olup; sigorta ettiren, sigortalı, lehtar aleyhine değiştirilemez, değiştirilmesi halinde ise kanun hükmü uygulanacaktır.

Hukuki Niteliği

Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü yerine getirilmediği takdirde sigortacı tarafından ifasının dava ve talep edilmesinin mümkün olmadığı bir yükümlülüktür. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesinin yaptırımı sigorta ettiren bazı haklarını kaybetmesi olduğundan sigorta ettirenin görevi olarak nitelendirilmekte ve bu görevin hiç veya gereği gibi yerine getirilmemesi ayrıca bir tazminat talep hakkı vermemektedir¹.

Amacı

Medeni Kanununun 2. maddesinde düzenlenen iyiniyet ilkesinin azami olarak uygulandığı sigorta sözleşmelerinde prim ve riziko dengenin kurulması ve korunması esastır. Bu dengenin kurulabilmesi için sigortacının tehlikenin doğru biçimde tayin edilmesini mümkün kılacak bilgilere sahip olması gerekmektedir². Bu nedenle taraflar arasında bir sigorta sözleşmesi yapılmadan önce sigortacı tarafından sigorta konusu menfaatin nitelikleri dikkate alınarak bir ön değerlendirme yapılır. Bu değerlendirme neticesinde sigorta sözleşmesini yapıp yapmayacağına, hangi şartlarda yapacağına ve primin miktarına karar verebilir. Sigortacı himaye edeceği menfaatin ne tür rizikolarla karşı karşıya olduğunu ancak sigorta ettirenin beyanına göre tayin edecektir³.

Sigorta ettirene yüklenen beyan yükümlülüğüyle sigortacıya rizikoyu değerlendirme imkânı vermek, sözleşmeyi kurup kurmamak veya hangi şartlarda kuracağını belirlemek için bir karara varmasını sağlamak amaçlanmaktadır⁴.

Konusu

TTK.m.1435 hükmü ile;

“Sigorta ettiren sözleşmenin yapılması sırasında bildiği veya bilmesi gereken tüm önemli hususları sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Sigortacıya bildirilmeyen, eksik veya yanlış bildirilen hususlar, sözleşmenin yapılmamasını veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikte ise, önemli kabul edilir. Sigor-

¹ BOZER, 1965, s.222; CAN, s.292; ÖZTAN, s.29 vd.

² KENDER, s.214.

³ ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.127.

⁴ ARSEVEN, Bazı Meseleler, s.207; FRANKO, İhbar Mükellefiyeti, s.319; KUBİLAY, s.63; OMAĞ, Sigorta Hukuku, s.370.

tacı tarafından yazılı veya sözlü olarak sorulan hususlar, aksi ispat edilinceye kadar önemli sayılır.” düzenlemesi getirilmiştir.

Anılan hüküm bu yükümlülüğünü içeriğini genel olarak düzenlemektedir.

6762 sayılı TTK’ nın deniz sigortalarına ilişkin 1363, 1365, 1366 hükümlerinde yer almakla birlikte, kara sigortalarına ilişkin 1290 hükmünde kullanılmamış olan “önemli hususlar” ibaresine TTK.m.1435 hükmünde yer verilmek suretiyle bu eksiklik giderilmiş ve beyan yükümlülüğünün kapsamında yeknesaklık sağlanmıştır.

1435. madde hükmünde 6762 sayılı TTK’ nın 1290. maddesinde düzenlenen sözleşme öncesi beyan yükümlülüğüne ilişkin esaslar genel olarak korunmakla birlikte, 1290. maddede yer alan “sigortacının sözleşme yapılırken gerçek durumu bildiği takdirde sözleşmeyi yapmamasını veya daha ağır şartlarda yapmasını haklı kılabilecek bütün hususlar” kavramına açıklık getirilmiştir. Ancak 1435’ de yer alan değişik şartlarla yapılması ifadesi yerine 1290’ daki daha ağır şartlar ifadesinin korunmasının daha doğru olacağı düşünülmektedir.

TTK.m.1435 uyarınca sigorta ettiren bütün önemli hususları beyan etmekle yükümlüdür. Hükmün devamında hangi hususların önemli olduğunu ortaya koyan kriterlere yer verilmiştir. Sigortacıya bildirilmeyen, eksik veya yanlış bildirilen hususlar, sözleşmenin yapılmamasını veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikte ise, önemli kabul edilir. Sigortacı tarafından yazılı veya sözlü olarak sorulan hususlar, aksi ispat edilinceye kadar önemli sayılır.

Subjektif ve objektif bütün hususlar önemli sayılacak olup, sigorta ettirenin sözleşmenin yapılması sırasındaki beyan yükümlülüğü kapsamında sayılacaktır.

Objektif hususlar primi etkileyen faktörlerdir. Bunlar doğrudan doğruya rizikonun önemli nitelikleriyle ilgili olup, sigorta sözleşmesinin konusuna etki edebilirler.

Sigorta ettirene ilişkin olan subjektif unsurlar, objektif unsurlardan farklı olarak prim üzerine etki etmezler. Doğrudan sigorta sözleşmesinin yapıp yapılmayacağına ilişkindirler.

Beyan Yükümlüsü

TTK.m.1435 hükmü uyarınca beyan yükümlüsü, -TTK.m.1290 ve 1363 hükümlerine paralel olarak- sigorta ettirendir.

TTK.m.1435’te 3. kişilerin beyan yükümlülüğünün olup olmadığı hususunda bir düzenleme bulunmamakla birlikte “Sigorta Ettiren Dışındakilerin Bilgisi ve Davranışı” başlıklı 1412. madde ile sözleşmenin tarafı olmayan kişilerin bilgi ve davranışlarının ne şekilde dikkate alınacağı düzenlenmiştir. 6762 sayılı TTK’ da kara sigortalarında açıkça hükme bağlanmayan bu hususa TTK.m.1412’ de yer verilmesi önemli bir yeniliktir.

TTK.m.1412;

“Kanunda sigorta ettirenin bilgisine ve davranışına hukuki sonuç bağlanan durumlarda, sigortadan haberi olması şartı ile sigortalının, temsilci söz konusu ise temsilcinin, can sigortalarında da lehtarın bilgisi ve davranışı da dikkate alınır.”

TTK.m.1412 hükmünün uygulanabilmesi için sigortalı, temsilci, ve lehtarın sigorta sözleşmesinden haberdar olması ve onların bilgi ve davranışlarına hukuki sonuç bağlanabilmesi için sigorta ettirenin bilgi ve davranışlarının önem arz etmesi gerekmektedir.

Anılan hükmün gerekçesinde yer alan “Sigortacının doğru bir prim hesabı yapabilmesi, diğer bir ifade ile üzerine aldığı riski ölçebilmesi” ifadesi bu hükmün sözleşmenin yapılmasında beyan yükümlülüğüne ilişkin olduğunu düşündürdüğünden, hü-

kümdeki “sigortadan haberdar olma” ifadesinin “sözleşmenin yapılmasından haberdar olma” şeklinde düzenlenmesinin daha yerinde olacağı düşünülmektedir.

TTK.m.1412 hükmü uyarınca ihbar yükümlüsü sayılan kişiler sigortalı, lehdar⁵ ve temsilcidir⁶.

Sigortalının kim olduğunun bilinmemesi (TTK.m.1454/1⁷) veya sigortalının sözleşme yapıldığı hususunda bilgisinin olmaması halinde beyan yükümlülüğü bulunmamaktadır.

TTK.m.1412’ de sayılmayan kişilerin beyan yükümlülüğü var mıdır?

Can sigortalarında riziko şahsı (hayatı üzerine sigorta yapılan 3. kişi) açısından kıyasen uygulanmalıdır. Bu bir eksikliklerdir.

Broker SK.m.2/1-d. Broker’ in temsil yetkisi sigorta sözleşmesi akdetmek isteyen kişinin iradesinden değil, kanundan doğmaktadır. Broker sadece aracılık yapmakla görevli ise beyan yükümlülüğü bulunmamaktadır ancak temsilci sıfatıyla sözleşme akdetme yetkisi varsa beyan yükümlülükleri vardır.

Beyanın Muhatabı

Bu beyan yükümlülüğünün sigortacıya karşı yerine getirilmesi gerekmektedir.

Müşterek sigorta varsa bu beyan jerana yapılır.

Sözleşme acente aracılığı ile yapılıyorsa; acentenin yetkisinin kapsamı açısından ayırım yapılmaksızın beyan yükümlülüğü ifa edilebilir. (Aracı acentenin temsil yetkisi yoktur ama sözleşmenin kurulmasına ilişkin faaliyetleri bildiği için, aracı acentenin yol açabileceği sorunların çözümü açısından sigorta ettiren lehine yorum yapılmalıdır)

Broker’ in sigortacıyı temsil yetkisi olmadığından bu beyan yükümlülüğü ona yapılamaz.

Beyan Yükümlülüğünün İfa Zamanı

Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünün ifa zamanı TTK.m.1435 hükmünde, TTK.m.1290 ve 1363 hükümlerine paralel olarak “sözleşmenin kurulması anı” olarak belirlenmiştir.

Yükümlülüğün sona erme anı ise sözleşmenin kurulmasından sonrasındır.

Sigorta ettiren kendisinin icabıyla sigortacının kabulü arasındaki zaman sürecinde beyan konusu faktörlerde bir değişiklik olursa onu da beyanla yükümlüdür⁸.

⁵ Lehdar, can sigortalarında riziko gerçekleştiğinde sigortacıdan sigorta bedelinin kendisine ödenmesini talep etme hakkına sahip kişidir.

⁶ TTK.m.1406: Bir kişi, diğer bir kişinin adına onu temsilen sigorta sözleşmesi yapabilir; temsilci yetkisiz ise ilk sigorta döneminin primlerinden sorumlu olur.

Adına sigorta sözleşmesi yapılan kişi, rizikonun gerçekleşmesinden önce veya 1458. madde hükmü saklı kalmak üzere, riziko gerçekleşince de sözleşmeye sonradan icazet verebilir.

Başkasının adına yapıldığı anlaşılmayan veya yetkisiz yapılan sözleşme, menfaati bulunması şartıyla, temsilci adına yapılmış sayılır.

⁷ Sigorta ettiren, üçüncü bir kişinin menfaatini, onun adını belirterek veya belirtmeyerek, sigorta ettirebilir. Sigorta sözleşmesinden doğan haklar sigortalıya aittir. Sigortalı, aksine sözleşme yoksa, sigorta tazminatının ödenmesini sigortacıdan isteyebilir ve onu dava edebilir.

⁸ AYİTER, 228-229; KENDER, s.217; OMAĞ, Sigorta Hukuku, s.371; OMAĞ, Değerlendirme, s.108.

TTK.m.1443 hükmü ile “Teklifin yapılması ile kabulü arasındaki değişiklikler hakkında sözleşmenin kurulmasındaki beyan yükümlülüğüne ilişkin madde hükümleri kıyas yoluyla uygulanır.” düzenlemesi getirilmiştir.

TTK.m.1443, teklifin yapılması ile kabulü arasındaki süreçte meydana gelen değişikliklerin bildirimine ilişkin yeni bir düzenlemedir.

Anılan hükümde sözleşme öncesi beyan yükümlülüğüne ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanacağı belirtilmiş olup, sözleşmenin kuruluş aşamalarının birbirinden bağımsız ve farklı zaman dilimleri olması nedeniyle bu ifadenin yerinde olmadığı düşünülmektedir. Zira sözleşme öncesi beyan yükümlülüğü sözleşmenin kurulması anına kadar yapılmaktadır. Bu hükümde düzenlenen durum ise henüz sözleşmenin kurulmadığı bir andır.

Beyanın Usulü

“Yazılı sorular” başlıklı TTK.m.1436 hükmü ile;

“1. Sigortacı sigorta ettirene, cevaplaması için sorular içeren bir liste vermişse, sunulan listede yer alan sorular dışında kalan hususlara ilişkin olarak sigorta ettirene hiçbir sorumluluk yüklenemez; meğer ki, sigorta ettiren önemli bir hususu kötüniyetle saklamış olsun.

2. Sigortacı, liste dışında öğrenmek istediği hususlar varsa bunlar hakkında da soru sorabilir. Söz konusu soruların da yazılı ve açık olması gerekir. Sigorta ettiren bu soruları cevaplamakla yükümlüdür.” düzenlemesi getirilmiştir.

Maddenin ilk fıkrasında 6762 sayılı TTK.m.1290 hükmündeki liste usulünün tekrarlanmış olduğu görülmektedir.

Sigorta ettiren, sigortacının hazırladığı menfaat hakkında sigorta sözleşmesi açısından önemli olan sorulara gerçeğe uygun cevap vermekle bildirim yükümlülüğünü yerine getirmiş olur. Bu sistem kapsamında listede yer almayan ve dolayısıyla sigorta ettiren tarafından cevaplandırılmayan hususlardan dolayı artık sorumluluk sözkonusu olmaz. Bu sistemin kabul edilmesindeki amaç - kusuru dahi olmadan – sigorta ettirenin temin olunan himayeden mahrum bırakılmamasıdır.

Listede yer almayan soruya ilişkin bir hususun sigortacıdan kötü niyetle saklanmış olması halinde sigorta ettirenin sorumluluğu gündeme gelmektedir. Buna göre sigortacının hazırladığı soru listesinde yer almayan ancak sigortacının sözleşme yapma kararı üzerinde etkili olacak veya sözleşmenin koşullarının daha ağır olmasına sebebiyet verecek olgunun sadece listede yer almaması sebebiyle beyan edilmemesi halinde de beyan yükümlülüğünün ihlal edilmiş olacağı hükme bağlanmıştır. Bu bildirim zorunlu hale getirilmesi önemli bir yeniliktir.

Bu şekilde öngörülen beyan nedeniyle karma sistem sözkonusudur.

Maddenin ikinci fıkrasında ise, 6762 sayılı TTK.m.1290 hükmünden farklı olarak, sigortacının liste dışında öğrenmek istediği hususlara ilişkin soru sorabileceği ve bu soruların yazılı olması şeklinde yer alan düzenleme yeni bir düzenlemedir. Bu düzenleme rizikolar özelleştikçe, sigortacının değişik sorular sorma ihtiyacının doğal sonucu olup ispat hukuku açısından çok yerindedir. Sigorta ettiren bu şekilde yöneltile soruları yanıtlamaktan kaçınmaz.

Beyan Yükümlülüğünün İhlali

Sözleşmenin yapılmasındaki beyan yükümlülüğünün ihlâl edilmiş olması için sözleşmenin içeriği ile gerçek durum birbirine uymaması gerekmektedir. İhlal, beyan yükümlüsü tarafından bilinen ya da bilinmesi kendisinden beklenen hallerin bildirilmemesi, eksik veya yanlış bildirilmesi ile gerçekleşir.

TTK.m.1438 hükmü ile “Bildirilmeyen veya yanlış bildirilen bir hususun ya da olgunun gerçek durumu sigortacı tarafından biliniyorsa, sigortacı beyan yükümlülüğünün ihlal edilmiş olduğunu ileri sürerek sözleşmeden cayamaz. İspat yükü sigorta ettirene aittir.” düzenlemesi getirilmiştir.

Sigorta ettiren bildirmemiş olsa bile, sigortacı kararına etki edebilecek nitelikteki bilgileri öğrenmişse varılmak istenen amaç gerçekleşmiş olduğundan sigortacının artık beyan yükümlülüğünün ihlaline dayanarak sözleşmeden cayması mümkün değildir.

Her ne kadar madde metninde “sigortacı tarafından bilinmekten” bahsediyor ise de, bu durumun “bilinebilir olmak” şeklinde genişletilmesi gerektiği anlaşılmalıdır.

Sigorta akdinin kuruluşu ve yorumlanmasında asli unsur olan iyi niyeti öne çıkaran ve koruyan bu hüküm, uygulamada çok sık karşılaşılan ihtilaflara çözüm getiren bir düzenlemedir.

Beyan Yükümlülüğünün İhlalinin Neticeleri

“Yaptırım” başlıklı TTK.m.1439 hükmü ile,

“1. Sigortacı için önemli olan bir husus bildirilmemiş veya yanlış bildirilmiş olduğu takdirde, sigortacı 1440 ıncı maddede belirtilen süre içinde sözleşmeden cayabilir veya prim farkı isteyebilir. İstenilen prim farkının on gün içinde kabul edilmemesi **hâlinde**, sözleşmeden cayılmış kabul olunur. Önemli olan bir hususun sigorta ettirenin kusuru sonucu öğrenilememiş olması veya sigorta ettiren tarafından önemli sayılması durumu değiştirmez.

2. Rizikonun gerçekleşmesinden sonra, sigorta ettirenin ihmali ile beyan yükümlülüğü ihlal edildiği takdirde, bu ihlal tazminatın veya bedelin miktarına yahut rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek nitelikte ise, ihmalin derecesine göre tazminattan indirim yapılır. Sigorta ettirenin kusuru kast derecesinde ise beyan yükümlülüğünün ihlali ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa, sigortacının tazminat veya bedel ödeme borcu ortadan kalkar; bağlantı yoksa, sigortacı ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak sigorta tazminatını veya bedelini öder.” düzenlemesi getirilmiştir.

TTK.m.1439 ile beyan yükümlülüğünün ihlalinin neticelerine ilişkin olarak, kusur, illiyet bağı, ek primle sözleşmeyi devam ettirebilme imkânı ve cayma halinde primin akibeti hususlarında 6762 sayılı TTK.m.1290’ da yer alan eksiklik ve farklılıklar önemli ölçüde giderilmektedir.

6762 sayılı TTK’ nın 1290. maddesindeki sözleşmenin kuruluşundaki ihbar yükümlülüğünün ihlalinde tek yaptırım cayma iken, 1439/1’ de caymanın yanı sıra genel şartlarda yer alan yaptırma ve uygulamaya paralel olarak prim farkının istenebileceği de öngörülmüştür. Anılan hüküm uyarınca önemli olan hususun sigorta ettirenin kusuru sonucu öğrenilmemesi veya sigorta ettirence önemli olarak nitelendirilmemesi sonucu değiştirmeyecektir.

TTK.m.1439/1 hükmü beyan yükümlülüğünün ihlal edildiğinin rizikonun gerçekleşmesinden önce öğrenilmesi haline yaptırım getirmektedir.

Rizikonun gerçekleşmesinden önce kusur ve illiyet bağı dikkate alınmadan sözleşmeden cayılabilir. Cayma sadece sözleşme süresi içinde henüz riziko gerçekleşmediği takdirde mümkündür. Kusur ve illiyet bağı aranmamaktadır.

Rizikonun gerçekleşmesinden önce sigortacının ek prim talebinin sigorta ettiren tarafından kabul edilmemesi halinde sözleşmeden cayılmış sayılır.

Doktrinde caymanın hukuki niteliği konusunda tartışmalar yaşanmış olup, bir grup teknik anlamda cayma olduğunu dolayısıyla sözleşmeyi yapıldığı andan itibaren sona erdirdiğini savunurken; bir grup da caymanın fesih gibi düşünülmesi gerektiğini,

yani yapıldığı andan itibaren geleceğe etkili olacak şekilde hüküm sonuç doğuracağını savunmuşlardır.

Bu hüküm ile bu tartışmalara son verilmek istenmiş ve esas olarak mevcut sistem korunmuştur.

Sigortacı cayma hakkını kullandığında sözleşme geçmişe etkili olarak sona erecektir. Böylece taraflar aldıklarını iade edeceklerdir. Sigortacı tazminat ödemişse bunu, sigorta ettiren de ödemişse primini geri alacak, ödememişlerse ifadan kurtulacaklardır.

Ancak sigorta ettiren kötü niyetli olarak ihbar yükümlülüğüne aykırı davranmışsa sigortacı prime de hak kazanacaktır. Zira TTK.m.1441 hükmü ile “Cayma hâlinde, sigorta ettiren kasıtlı ise, sigortacı rizikoyu taşıdığı süreye ait primlere hak kazanır.” düzenlemesi getirilmiştir. Böylelikle kasıt halinde sözleşmenin geçmişe etkili olarak sonuç doğurmasında sigortacının talep edeceği primin rizikoyu taşıdığı müddete ait prim olduğu konusuna açıklık getirilmiştir.

“Caymanın şekli ve süresi” başlıklı 1440. Madde ile,

“1. Caymanın, sigorta ettirene bir beyanla yöneltilmesi şarttır.

2. Cayma, onbeş gün içinde sigorta ettirene bildirilir. Bu süre sigortacının bildirim yükümlülüğünün ihlal edilmiş olduğunu öğrendiği tarihten itibaren başlar.” düzenlemesi getirilmiştir.

Sigortacının cayma hakkını kullanması bir şekle bağlı değildir. Dolayısıyla sözlü de yapılabilir⁹. Ancak daha sonra çıkabilecek uyumsuzluklar için ispat kolaylığı açısından yazılı yapılmasında her zaman fayda olacaktır. Ancak sigorta sözleşmesinin iki tarafı da tacir ise artık bu cayma beyanının TTK.m.18/3 (=eski TTK.m.20) hükmüne müsteniden noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılması zorunludur.

Bu beyanın sigorta ettirene veya yetkili temsilcisine ifası gerekmektedir.

Yeni düzenleme ile 6762 sayılı TTK’ da yer alan bir aylık cayma süresinin on beş güne indirildiği görülmektedir. On beş günlük süre sigortacının gerçek durumu öğrendiği tarihten itibaren başlamaktadır. On beş günlük bu süre hak düşürücü niteliktedir.

Eğer sigortacı on beş günlük süre geçmemesine rağmen durumu öğrendikten sonra primi tahsil ederse veya meydana gelen hasarı tazmin ederse rücu hakkını artık kullanamaz.

“Cayma hakkının düşmesi” başlıklı 1442 hükmü uyarınca;

Cayma hakkı aşağıdaki hâllerde kullanılamaz:

a. Cayma hakkının kullanılmasından açıkça veya zımnen vazgeçilmişse.

b. Caymaya yol açan ihlale sigortacı sebebiyet vermişse.

c. Sigortacı, sorularından bazıları cevapsız bırakıldığı hâlde sözleşmeyi yapmışsa.

Yeni bir düzenleme olan bu hüküm ile yasa koyucunun, tüzel kişi tacir olan sigortacının sigortacılık faaliyetlerinde basiretli şekilde hareket ederek ihlallere neden olmasını engellemeyi amaçladığı düşünülmektedir. Bu husus özellikle (c) bendinde yer alan düzenlemede kendini göstermektedir. Zira verdiği soru listesindeki soruların bazıları cevapsız bırakıldığı halde sözleşmeyi bu haliyle akdeden sigortacının basiretli şekilde hareket ettiğini söylemek ve buna bağlı gündeme gelebilecek olası bir ihlalde cayma hakkını kullanmasına izin vermek yerinde bir çözüm olmayacaktır.

1439/2 hükmü beyan yükümlülüğünün ihlal edildiğinin rizikonun gerçekleşmesinden sonra öğrenilmesi haline yaptırım getirmektedir.

TTK.m.1439/2 hükmünde rizikonun gerçekleşmesinden sonra kusur ve illiyet bağının varlığına göre yaptırıma ilişkin esaslar belirlenmiştir. Rizikonun gerçekleşmiş

⁹ FRANKO, İhbar Mükellefiyeti. s.328; ÖZTAN, s.122.

olduğu hallerde sigortacının tamamen veya kısmen edim yükümlülüğünden bazı koşullarla kurtulması söz konusudur.

- Rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünün kasten ihlal etmesi ile rizikonun gerçekleşmesi arasında illiyet bağının bulunması halinde sigortacının tazminat ödeme borcu ortadan kalkar. İlliyet bağının bulunmaması halinde tazminat veya bedelde ödenen prim ile ödenmesi gereken prim oranı dikkate alınarak indirim yapılır.

- Rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirenin kast derecesinde kusuru yoksa kusurun tazminat veya bedel miktarına veya rizikonun gerçekleşmesine etki edebileceği nitelikte olması halinde kusur oranına göre tazminattan indirim yapılır.

Kast varsa illiyet bağı varsa edimden tamamen kurtuluş, illiyet yoksa kısmen kurtuluş= ödenen prim ile ödenmesi gereken prim arasındaki orana göre.

2. fıkrada kusur varsa kusurun derecesine göre tazminattan indirim yapılması öngörülmüştür.

TTK.m.1437 hükmü ile “Tazminat ve bedel ödemelerinde, bildirilmeyen veya yanlış bildirilen bir husus ile rizikonun gerçekleşmesi arasındaki bağlantı, 1439 uncu maddede öngörülen kurallar uyarınca dikkate alınır.” düzenlemesi getirilmiştir.

6762 sayılı TTK’ nın 1290. maddesi hükmü uyarınca sigortacının beyan yükümlülüğünün ihlali sebebiyle sözleşmeden cayabilmesi için ihlâl ile rizikonun gerçekleşmesi arasında bir illiyet bağının bulunması şartı aranmamaktadır.

TTK.m.1437 hükmü ile tazminat ödemelerinde, gerçekleşen riziko ile gerçeğe aykırı beyan arasında illiyet bağının varlığı şartı getirilmiştir. Yargıtay’ ın sigorta ettiren lehine yorum yaparak aradığı illiyet bağının, anılan hüküm ile düzenlenmiş olması olumlu ve yeni bir düzenlemedir.

Hükmü genel olarak değerlendirdiğimizde; ikinci fıkrada tazminat değil zarar denmesi egrektiği düşünülmektedir. Zira bu zarar, zarar sigortalılarına aittir. Önce tazminat ve bedel denmiş sonra sadece tazminat denmiştir. Bu bir genel hüküm olduğundan her iki bransa da uygulanacağından hükümde her iki ifade de yer almalıdır.

Ayrıca iki farklı yaptırım öngörülmesi yerinde değildir. Ödenen prim ile ödenmesi gereken prim arasındaki oran uygulama bakımından daha uygun niteliktedir.

Rizikonun gerçekleştiği hallerde kast ve kusur aranırken, rizikonun gerçekleşmediği hallerde kusur aranmamaktadır. İki düzenlemenin birbiriyle uyumlu olmadığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak ikinci fıkranın ifadesine açıklık kazandırılması ve yaptırımın bir sisteme bağlanması önerilmektedir.

CAN SİGORTALARI

Hayat sigortalılarında sigorta ettirenin beyanlarına göre prim tutarı hesaplanır. Bu nedenle sigorta ettiren başta yaşıyla ilgili bilgiler olmak üzere sağlık durumu gibi konularda doğru bilgi vermek zorundadır.

Aynı yaptırım ancak sigortacı yenilemeler de dahil olmak üzere sözleşmenin yapılmasından itibaren beş yıl geçmişse sigorta ettirenin sözleşmenin yapılması sırasında beyan yükümlülüğünü ihlal etmiş olduğu gerekçesiyle sözleşmeden cayamaz sadece prim farkı isteyebilir meğer ki beyan yükümlülüğü kasıtlı şekilde ihlal edilmiş olsun. (TTK.m.1498/1)

Sigorta ettiren prim farkını ödemeyi kabul etmezse sigortacı riziko gerçekleştiğinde ödenen primler ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak sigorta bedelini öder. Ancak risk artışı beyan yükümlülüğünün ihlali nedeniyle sigortacının teknik esaslarına göre saptanan sınırlarının dışında kalmışsa sigortacı sözleşmeden cayabilir. Yenilenen sözleşmelerde bu süre ilk sözleşmenin yapıldığı tarihten başlar.